

KØBENHAVN

SOM SKULPTURBY

JANE FEJFER

De fire vigtige skulptursamlinger på Ny Carlsberg Glyptotek, Nationalmuseet, Thorvaldsens Museum og Den Kongelige Afstøbningssamling gør tilsammen København til en skulpturby på verdensplan.¹ Disse samlinger er helt i klasse med de tilsvarende samlinger i London, Paris og Berlin, men samlingerne i København har deres eget særkende, fordi de er opstået

under helt andre betingelser og med andre formål. De københavnske samlinger er simpelt hen indsamlet mere nøgternt og repræsenterer derfor en anden tradition, som reflekteres i deres indhold.

Samlingerne i London, Paris og Berlin skal dels ses som udtryk for store nationers interesse for værker af kolossale dimensioner dels som

samlinger, som især afspejler europæisk stormagtspolitik.

– I Berlin imponeres man især af de relativt få, men enorme monumenter, som hovedsagelig stammer fra de tyske udgravninger bl.a. i Lilleasien. Pergamon-altret har, efter det blev bragt til Berlin i slutningen 1800-tallet, ikke blot gjort indtryk pga. de fremragende hellenistiske reliefarbejder, som viser guders kamp mod giganter, men også pga. den præstation det har været at udgrave og bringe et så stort monument til Tyskland og opstille det i et berlinsk museum. Monumenterne i Berlin indtog derfor hurtigt rollen som symboler på den tyske nationale stolthed og storhed i slutningen af 1800-tallet.

– I Paris og Louvre er den klassiske arv og især romersk skulptur blevet anvendt som et politisk virkemiddel i hædringen af Napoleon. Kernen i skulptursamlingerne i Musée Napoleon, i dag Louvre, er stadig krigsbytte eller 'gunstige indkøb' som Napoleons rådgiver i kunst og kultur Vivant Denon, også kendt som 'Napoleons øje', udvalgte sig bl.a. i de gamle samlinger i Rom under Frankrigs besættelse. Skulpturerne blev ført i en slags triumftog fra Rom til Paris og installeret i Napoleons nye museum ved Seinen. Ligesom samlingerne i London er de fleste af skulpturerne i Louvre erhvervet i begyndelsen af 1800-tallet efter Napoleons erobringstogter i Italien. Karakteristisk

for tiden blev værkerne udsat for omfattende restaureringer, og mange blev så gennemgribende ændret, at de ligeså vel er et udtryk for neoklassicismens smag som for antikkens.

– London er kendt for skulpturerne fra store græske og lilleasiatiske monumentalbygninger, især skulpturerne fra Parthenontemplet på Athens Akropolis. Parthenon-skulpturerne, som er blevet bedre kendt under navnet 'Elgin Marbles', efter den englænder som i 1804-1808 bragte dem til London, har været genstand for så store emotionelle slagsmål og politiske forviklinger, at de vel i dag er mere kendte som aktuelt kulturpolitisk sprængstof end for deres kunsthistoriske værdier.

Antik skulptur blev især bragt til England i 1700-tallet som led i overklassens selvscenearbejdelse. Den klassiske arv var ikke for den brede offentlighed, men et udtryk for en ægte connoisseurs smag og sociale position. Først senere i 1800-tallet blev skulpturerne for alvor led i et offentligt museumsprogram, men de historiske omstændigheder under hvilke indsamlingen oprindeligt foregik, præger stadig samlingernes karakter og tilgængelighed i dag.

De københavnske skulptursamlinger er opstået i en anden tid, under andre betingelser og har et anderledes civilt præg uden imperiale overtoner. Dels står de som udtryk for danske kontakter og handelsforbindelser til det mediterrane område siden 1600-tallet, dels

står de som udtryk for en didaktisk holdning til at gøre danske borgere bekendt med den klassiske skulpturelle arv og at uddanne kunstnere – på Kunstakademiet og derefter i Den Kongelige Afstøbningssamling gennem afstøbninger – og på Ny Carlsberg Glyptotek med originaler.

Glyptoteket omfatter en enestående samling af græsk og romersk portræt- og idealskulptur. Den er tilvejebragt i slutningen af 1800-tallet, hvor der var kraftig gang i udgravningsaktiviteterne i og omkring Rom. I stedet for at købe ind fra gamle samlinger med overrestaurerede skulpturer blev der satset på friske, urestaurerede nyfund. Det lykkedes Glyptoteket, i skarp konkurrence med en række nyetablerede museer især i USA, bl.a. i Boston og New York, at sikre de bedste fund til København. Brygger Jacobsen havde i Rom de bedst tænkelige forbindelser og den tyske arkæolog Wolfgang Helbig agerede som Jacobsens agent. Helbigs sikre øje og kontakter til udgraverne er årsagen til, at Glyptotekets samlinger er i verdensklasse med en lang række enestående fund. Herunder kan nævnes det store samlede fund fra patricierfamilien Liciernas grav ved Via Salaria inden for bymuren i Rom med en række portrætbuster, altre og sarkofager. Heriblandt et af de mest ekspressive og i nyere tid bedst kendte og hyppigst afbildede antikke portrætter overhovedet, Pompeius den Store. Andre portrætskulpturer

stammer fra Dianahelligdommen ved Nemi og en række idealskulpturer stammer fra kejser Tiberius' lystvilla ved Sperlonga, fra haveanlæg i Rom osv. Hele den romerske kejserrække er repræsenteret og for fagfolk såvel som lægfolk med interesse for portrætkunst og personligheders selvfremsstilling i antikken er Glyptoteket måske det vigtigste museum overhovedet. Glyptotekets samling er meget selektiv, og selv om der findes vigtige både ægyptiske, græske, etruskiske – etruskersamlingen er den bedste uden for Italien – og moderne danske og franske skulpturer, er samlingen af romerske portrætter kvalitetsmæssigt og kvantitativt altdominerende. Opstillet kronologisk og æstetisk meget smukt på gammeldags maner med adskillige sale udelukkende med portrætskulptur, får man et godt overblik over portrættet som kunstnerisk udtryksform.

Nationalmuseets samling af antikke skulpturer er lille, men afspejler Danmarks skiftende forhold til middelhavslændene helt tilbage til renæssancen, hvor de første skulpturer kom til Danmark og blev en del af Kunstkammeret. Vigtig er ligeledes en række portrætbuster og hele statuer, som blev bragt til Danmark af forskellige danske konsuler i Libanon, Ægypten og Nordafrika i begyndelsen af 1800-tallet, samt de skulpturer som stammer fra Carlsbergfondets udgravninger på Rhodos og i Hama i Syrien i begyndelsen af

det 20. århundrede. I modsætning til Glyptotekets samlinger er der en rig repræsentation af skulptur fra randområder.

Thorvaldsens Museum er skulptur for feinschmeckere. Skulpturerne i Thorvaldsens antikke samling er alle meget små, ofte i miniatureformat, og selvom samlingen repræsenterer hvad Thorvaldsen kunne få fingre i, mens han var i Rom, er værkerne kvalitetsmæssigt udsøgte og varierede både i materiale og tema. Der er eksempler på skulpturer i mange forskellige farvede marmorsorter, i bjergkrystal, i sølv, i fajance og i stuk. Miniature-skulpturer var uden interesse for de store nationer, som havde brug for monumentalstykker til at demonstrere national storhed, og det er sikkert en væsentlig årsag til, at Thorvaldsen med relativt beskedne midler til sin rådighed har kunnet tilvejebringe en så kvalitetsfuld og varieret samling.

Thorvaldsens samling er en fin kontrast til den engelske arkitekt John Soanes samling i London, hvor der er en overvægt af arkitektoniske stykker. Som billedhugger interesserede Thorvaldsen sig ikke primært for arkitektur og han købte derfor ikke et eneste stykke arkitektur. Som Soane anvendte antikke arkitekturelementer i sit arbejde, anvendte Thorvaldsen sin samling af antikke skulpturer som inspiration for egne værker, og han har givet været fascineret af skulpturerne, men også følt sig bekræftet i, hvor tæt han selv kunne komme

på det antikke ideal. Også Thorvaldsens samling af afstøbninger af antikke mesterværker er interessant og afspejler den store billedhuggers personlige valg. Dertil kommer en lang række afstøbninger af detaljer, også af mindre kendte værker, som han har været optaget af. Både de originale antikke skulpturer og afstøbningerne har i museet en ganske særlig interesse, fordi de viser, hvorledes den antikke kunst har været forbillede og inspiration for selv de største kunstnere. Samlingen på Thorvaldsens Museum er udtryk for en enkelt persons helt personlige smag og udvalg. Det, der yderligere gør Thorvaldsens Museum unik i denne forbindelse, er naturligvis, at museet rummer en meget stor del af Thorvaldsens egne værker, enten som gipsmodeller eller som marmorudførelser. Intet sted kan harmoni og konflikt mellem antik og neoklassicisme samt omformningen af antikken til det moderne studeres bedre.

Den Kongelige Afstøbningssamling har alt det, de tre andre skulptursamlinger ikke har, fordi de er selektive og afspejler, hvad man kunne få i de tidsrum de blev til. Værkerne i Afstøbningssamlingen er udtryk for, hvad man ville have. De københavnske samlinger sættes i sammenhæng via Afstøbningssamlingen: de store græske tempelanlæg som Parthenon, Aphaia-templet på Aegina (med Thorvaldsens nu afmonterede restaureringer for Ludwig I

af Bayern til Glyptotheket i München), Apollon-templet i Delphi, søjlerne og de store triumfbuer i Rom, eksempler på overrestaurerede skulpturer som et billede på antikopfattelsen i 1700-tallet, kontinuitet fra 3000 fvt. til 1900 evt.

Ikke kun de antikke skulpturer i de fire københavnske samlinger, men også deres opstillinger og arkitektoniske rammer er exceptionelle og komplementerer hinanden: Opstillingerne på Ny Carlsberg Glyptotek er foretaget efter to grundprincipper, nemlig æstetisk og værktypologisk, uden hensyn til skulpturens oprindelige funktion. Opstillingen på Glyptotheket medfører, at man stadig betragter og formidler skulpturer i forskellige kategorier som portrætter, idealskulptur, sarkofager osv. uden hensyn til, at de var en vigtig del af den antikke billedpropaganda.

På Nationalmuseet har man tilstræbt at forklare skulptur – og objekter i det hele taget – i den antikke kontekst, med vægt på enkelte randområder, samtidig med at man tager hensyn til skulpturens nyere historie – for eksempel som elementer i Det Kongelige Kunstkammer og i det hele taget deres erhvervelseshistorie.

På Thorvaldsens Museum står de antikke skulpturer, som Thorvaldsen erhvervede i Rom, stadig i de dekorative arkitektoniske rammer, som M.G. Bindesbøll designede for dem i 1830'erne. Opstillingen af de antikke skulpturer

minder om den opstilling, som Antonio Canova forestod i Galleria Chiaramonti i Vatikanet for Pave Pius d. VI. Canovas egen samling af antikke marmorskulpturer er spredt for alle vinde, men Thorvaldsens er intakt, og udgør en unik mulighed for at studere en berømt billedhuggers selektion. Thorvaldsens egne værker, hovedsagelig originalmodeller i gips, står også mere eller mindre i den oprindelige opstilling, og hele museet bliver med skulptursamlingen et monument over en enkelt kunstners forhold til det skulpturelle medie.

I Afstøbningssamlingen er man frit stillet. Man er ikke bundet af en statisk arkitektonisk ramme og frem for alt er samlingen fleksibel; der kan flyttes rundt på gipserne, man kan vægte gipserne som del af modelskolens øvelser, man kan vægte store offentlige monumenter fra Rom (hvilke der er mange af), man kan vægte 'la longue durée', med for eksempel den menneskelige figur fra forhistorie til 1900-tallet, man kan genskabe decorationen af en antik helligdom, man kan eksperimentere og lege med det skulpturelle medie, kort sagt: der er rum for nytækning, for det er der alt sammen.

Afstøbningssamlingen har ikke blot i Danmark, men i høj grad også internationalt, i forskellige perioder været underkastet fordomme om original kontra kopi. Helt frem til 1960'erne blev afstøbningssamlinger ligefrem destrueret. Under ungdomsoprøret i Paris i

1968 gik studenter løs på den parisiske afstøbningssamling, fordi hele dens koncept betragtedes som gammeldags. Der er imidlertid nu kræfter i gang med at genskabe de samlinger, som er gået tabt for eksempel under 1968-oprøret, under anden verdenskrig, eller som følge af museumslederes inkompetence. Generelt er der konsensus om, at modsætningsforholdet mellem original og kopi ikke blot er forældet, men også skudt helt ved siden af, netop fordi man i afstøbningssamlingerne kan gøre helt andre ting med skulptur. Internationalt kommer dette til udtryk ved bestræbelserne på at genopbygge tabte samlinger og ved at skabe nye arkitektoniske rammer om de bevarede. Den Kongelige Afstøbningssamling er ikke blot en af de ældste og største bevarede afstøbningssamlinger. De arkitektoniske rammer, som den indgår i, gør den yderligere exceptionel.

Alle samlingerne af antik skulptur ligger i Københavns centrum og de små afstande i byen gør, at man let kommer fra den ene samling til den næste. Tilsammen gør samlingerne København til en by i verdensklasse med hensyn til antik skulptur, hvor man i løbet af kort tid kan danne sig et overblik over mange af de aspekter, som i videste forstand udgør det skulpturelle medie. Afstøbningssamlingen udgør et væsentligt element i denne oplevelse. Hvis samlingen står utilgængelig og ufor-

midlet hen, er ikke blot det ene ben – de store monumenter, den store sammenhæng og det eksperimentelle – amputeret bort: Afstøbningssamlingen er den samling som binder de øvrige københavnske antiksamlinger sammen. Med en dynamisk Afstøbningssamling har de fire skulptursamlinger i København tilsammen et enormt potentiale. Man kunne forestille sig, at flere museer tager samme tema op på samme tid i særudstillinger, hvorved der ville kunne skabes ny interesse for skulptur. Københavns rigdom på afstøbninger efter antikke

skulpturer i byrummet er et vigtigt supplement til museums-skulpturen.

Antikke skulpturer er et af de kulturelle kort København kan spille, og i 2004 blev der allerede givet kort: På Glyptoteket med forårets store særudstilling "ClassiColor" om bemaling af skulptur i oldtiden, udstillingen af Thorvaldsens afstøbninger "Af den rette støbning" på Thorvaldsens Museum, som fortsatte ind i 2005, samt udstillingen "Spejlinger i gips" på Kunstakademiet i efteråret 2004.

Note

¹ Artiklen bygger på forfatterens indlæg ved høringen om Afstøbningssamlingen 6.2.2003.